

Fogorvosi anyagtudomány fizikai alapja

– 3 –

Anyagszerkezet. Határfelületi jelenségek. Fázis és fázisátmenet

készítette: Agócs Gergely, Tölgyesi Ferenc
2021. szeptember 20.

Feladatok:
1. fejezet:
24–31

Tankönyv fejezetei:
6, 7

FAFA_HU

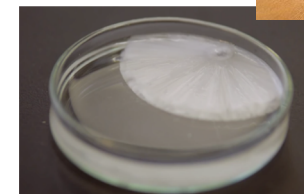
3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

1

Súlypontok

- ❖ Felületi feszültség
- ❖ Adhézió, nedvesítés
- ❖ Fázis, fázisdiagram
- ❖ Fázisátmenetek (1. és 2. rendű, ill. kinetika)

aluminium egypengős vízfelszínen

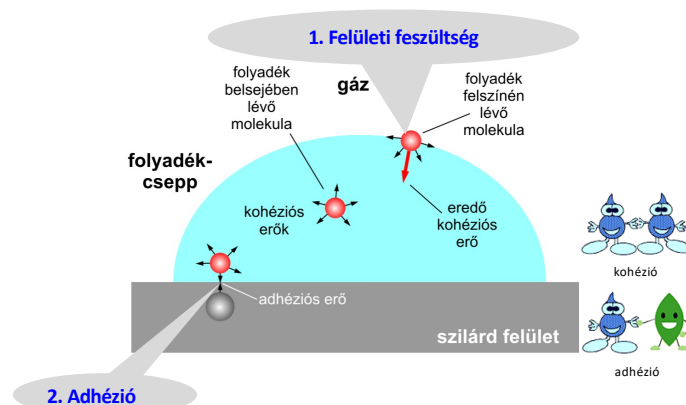
nátrium-acetát kristályosodása túltelített oldatból

FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

2

Határfelületi jelenségek

FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

3

Felületi feszültség I.

1. Felületi feszültség

Felületi feszültség v. fajlagos felületi energia (σ):

$$\sigma = \frac{\Delta E}{\Delta A} \quad \left(\frac{\text{J}}{\text{m}^2} = \frac{\text{N}}{\text{m}} \right)$$

felületnövekedés

anyag	σ (J/m ²)
víz	0,073
vér	0,06
nyál	0,05
paraffin	0,025
alkohol	0,023
dentin	0,092
zománc	0,087
higany	0,484

* levegőben, 20°C

A „necrozmus” mérése.

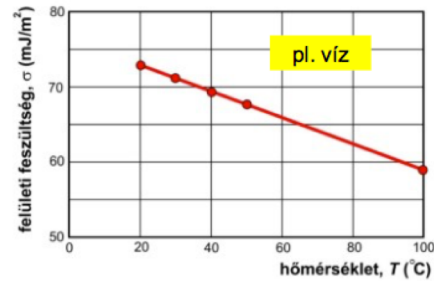
FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

4

Felületi feszültség II.

A felületi feszültség hőmérsékletfüggése:

Miért?

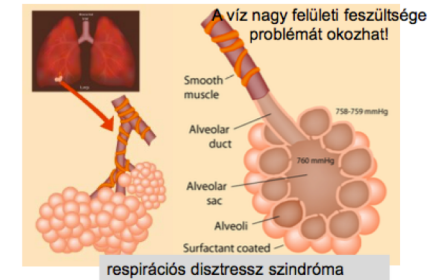
FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

5

Felületi feszültség III.

Következmények:

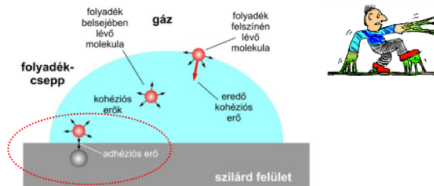
FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

6

Adhézió I.

2. Adhézió

Típusai:

- kémiai (ionos, kovalens, H-kötés)
- diszperz (van der Waals-erők)
- diffúziós (egymásba diffundálnak az anyagok)

molekuláris szintű

a leggyakoribb és legáltalánosabb

FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

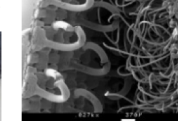
7

Adhézió II.

További típusok:
közönséges bojtortján termése

- mechanikai
- elektrosztatikus (feltöltődött felületek)

makroszkopikus

Általában érvényes: **adhézió erőssége ~ érintkező felületek nagysága ~ közelség**

Az adhézió kvantitatív jellemzése:

Határfelületi energia, pontosabban **fajlagos határfelületi energia (σ)**:

$$\sigma = \frac{\Delta E}{\Delta A} \left(\frac{\text{J}}{\text{m}^2} = \frac{\text{N}}{\text{m}} \right)$$

a ΔA felületnövekedéssel járó energiaváltozás

a határfelület növekedése

FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

8

Adhézió III.

Adhézió a fogorvosi gyakorlatban

Meghatározó tényezők:

- Felület – savazás 35%-os foszforsav oldattal (etching)
- Viskozitás
- Nedvesítés (adhézió szilárd és folyadék között)

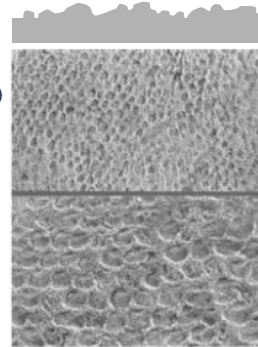
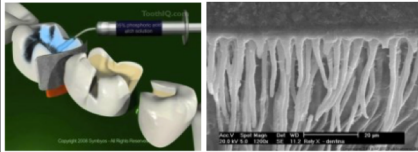

Figure 1. Morphological aspect of the surface of enamel conditioned with 36% phosphoric acid for 20 s. The formation of micropores with type I pattern of conditioning can be observed. (Original magnification: top, 750X; bottom, 1500X).

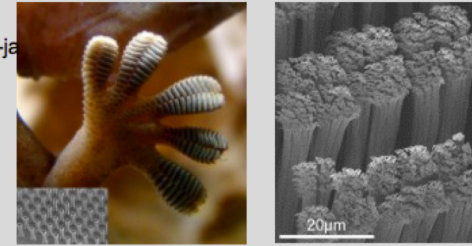
FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

9

Adhézió IV.

A gekkó „szuperadhézió”-ja

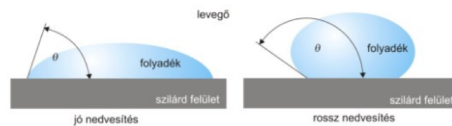
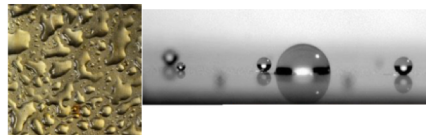
FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

10

Nedvesítés I.

Nedvesítés
(adhézió szilárd anyag és folyadék között)

θ : peremszög (illeszkedési szög)

Young-egyenlet:

$$\cos \theta = \frac{\sigma_{sz} - \sigma_{sz,f}}{\sigma_f}$$

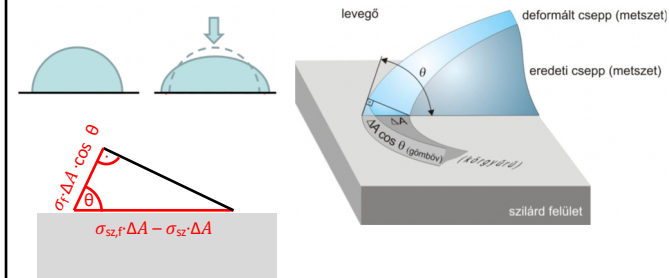
- sz : szilárd test (–levegő)
- sz, f : szilárd test–folyadék
- f : folyadék (–levegő)

FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

11

Nedvesítés

$$\sigma_{sz,f} \cdot \Delta A - \sigma_{sz} \cdot \Delta A + \sigma_f \cdot \Delta A \cdot \cos \theta = 0$$

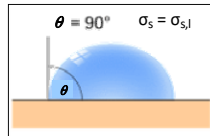
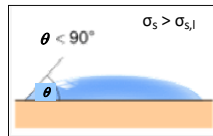
$$\cos \theta = \frac{\sigma_s - \sigma_{s,l}}{\sigma_l}$$

FAFA_DE

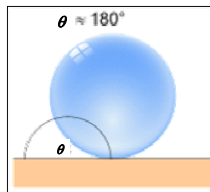
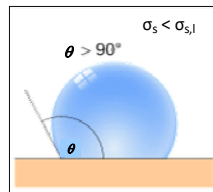
3 | Grenzflächenphänomene. Phase

12

Nedvesítés

$$\cos \theta = \frac{\sigma_s - \sigma_{s,l}}{\sigma_l}$$

	anyag	σ (mJ/m ²)
folyadékok	nyál*	≈ 50
	vér	≈ 60
	alkohol	23
	paraffin	25
	olajsav	32
	víz	73
szilárd anyagok	higany	484
	zománc	≈ 87
	dentin	≈ 92
	PTFE (teflon)	24
	paraffin	25
	PMMA (plexi)	37

FAFA_DE

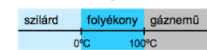
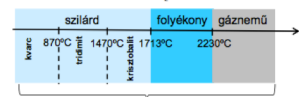
3 | Grenzflächenphänomene. Phase

13

Fázis

Fázis

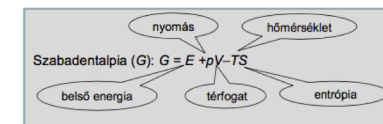
Halmazállapotok:

Pl. H₂OPl. SiO₂

fázisok

Fázis: fizikailag és kémiai homogén anyagtartomány.

Stabil fázis: adott körülmények között a termodinamikailag legkedvezőbb – legkisebb energiájú, pontosabban legkisebb szabadentalpiájú fázis.

FAFA_HU

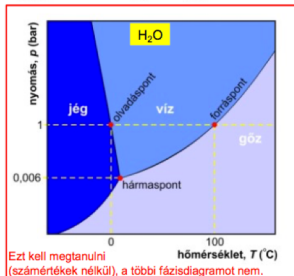
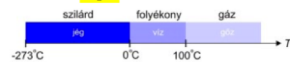
3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

14

Fázisdiagram I: vegyületek

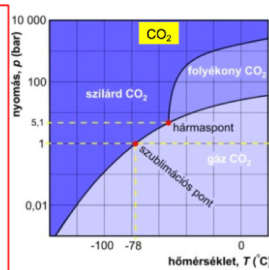
Fázisdiagram

Példák:

H₂O nyomás: 1 bar (100 kPa)

Ezt kell megtanulni (számértékek nélkül), a többi fázisdiagramot nem.

Fázisdiagram: stabil fázisok ábrázolása különböző paraméterek (p, T, c, ...) függvényében.

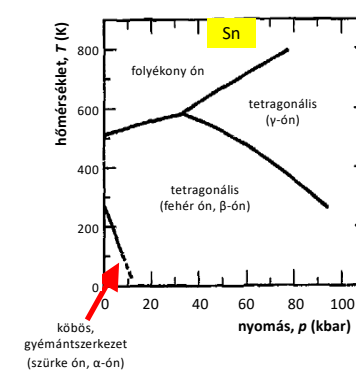
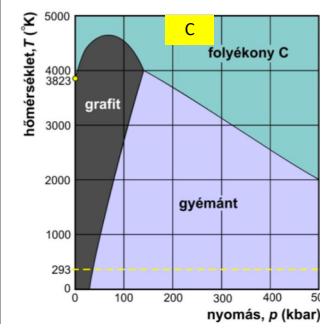

FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

15

Fázisdiagram II: elemek

FAFA_DE

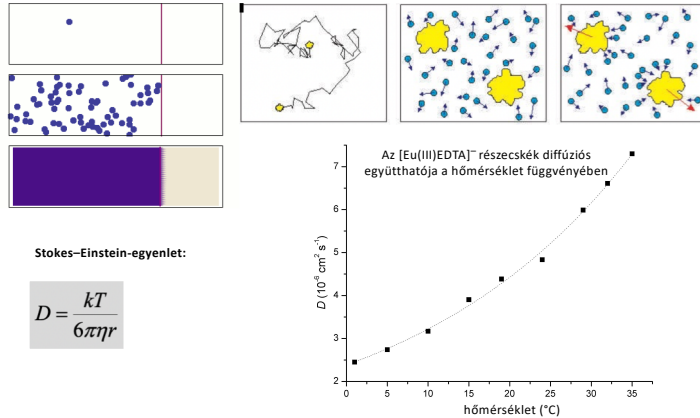
3 | Grenzflächenphänomene. Phase

16

Diffúzió

FAFA_HU

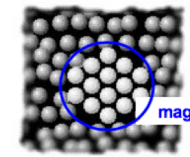
3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

21

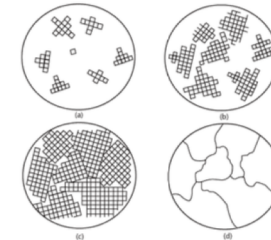
Fázisátalakulás IV: kinetika

Túlhűtés! $T < T_{olv}$

1. Magképződés (nukleáció)

2. Növekedés

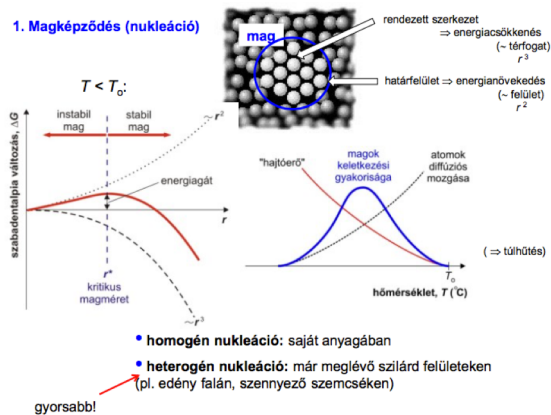
FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

22

Fázisátalakulás V: kinetika

1. Magképződés (nukleáció)

FAFA_HU

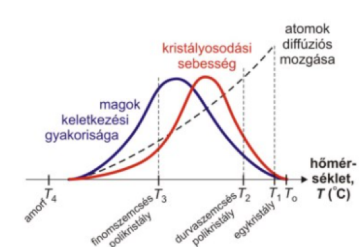
3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

23

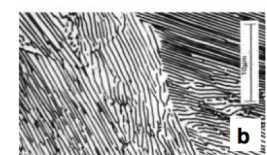
Fázisátalakulás VI: kinetika

2. Növekedés

Szemcsealak és -méret => tulajdonságok!

Például:

 $T = 540^\circ\text{C}$ $T = 690^\circ\text{C}$ ($T_0 = 727^\circ\text{C}$)

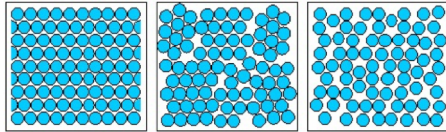
keményebb, erősebb, kevésbé alakítható

FAFA_HU

3 | Határfelületi jelenségek. Fázis

24

Fázisátalakulás VII.

egykristály
a teljes térfogaton át
periodikus

polikristály
periodikus az egyes
szemcséken belül

amorf szilárd test
nem periodikus

